

בשביעית בזמן הזה, ורבי היא; דתניא, רבי אומר: וזה דבר השמיטה שמוט - בשתי שמיטות הכתוב מדבר, אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים, בזמן שאה משמט קרקע - אתה משמט כספים, בזמן שאי אתה משמט קרקע - אי אתה משמט כספים, תלמוד בבלי מסכת גיטין דף לו עמוד ב' ותקיננו רבנן דתשמט זכר לשביעית. ראה הלל שנמנעו העם מלהלוות זה את זה, עמד והתקין פרוסבול. ומי איכא מידי, דמדאורייתא לא משמטא שביעית, ותקיננו רבנן דתשמט? אמר אביי: שב ואל תעשה הוא.

5. רש"י מסכת גיטין דף לו עמוד א

בשביעית בזמן הזה - והלל כרבי סבירא ליה דאמר שביעית להשמט מלוה בזמן הזה דרבנן הוא ואף על גב דהלל בבית שני הוה סבירא ליה לאביי דבבית שני הואיל ולא היה יובל נוהג לא נהגו שמיטין מדאורייתא ודאמרינן בערכין (דף לב:): מנו יובלות לקדש שמיטין מדרבנן קאמר ומצאתי בתלמידי רבינו יצחק הלוי שכתב במסכת גיטין בירושלמי מנין שאין השמיטה נוהגת אלא בזמן שיובל נוהג שנאמר וזה דבר השמיטה שמוט אחת שמיטת יובל ואחת שמיטת שביעית אבל בת"כ ראיתי דשביעית נוהג בזמן שאין יובל נוהג ואומר אני שהוא מחלוקת. בזמן שאי אתה משמט קרקע - כגון עכשיו שבטלה קדושת הארץ.

6. רש"י סנהדרין דף כו.

פוקו זרעו בשביעית - שביעית בזמן הזה דרבנן, דבטלה קדושת הארץ.

7. פירוש המשנה לרמב"ם מסכת שביעית פרק י

[ג] פרוסבול, שם מורכב משמות הרבה, וענינו בלשונם תיקון הדבר והמצוה בו. וכבר הקשו על תקנה זו שעשה הלל ואמרו בתלמוד, ומי איכא מידי דמדאורייתא משמטא שביעית ומתקין הלל דלא תשמט, וביארו שתקנת הלל אינה אלא בשביעית בזמן הזה שהיא מדרבנן, כי ה' אמר וזה דבר השמטה שמוט, ואמרו בשתי שמטות הכתוב מדבר אחת שמטת קרקע ואחת שמטת כספים, בזמן שאה משמט קרקע אתה משמט כספים, בזמן שאין אתה משמט קרקע אין אתה משמט כספים, והתקיננו רבנן דתשמט זכר לשביעית, ונמצא שהשביעית בזמן הזה דליכא יובל נוהג דרבנן. הנה נתבאר לך שהשמטת כספים חובה עלינו בזמנינו זה. ודע שזה נוהג בכל מקום ובכל זמן כלומר השמטת מלוה בשביעית אלא שהיא מדרבנן. וכך תדון ואל תהסס אם ידרוש זאת הנתבע, או אם היה יורש לפי שהכלל אצלינו טוענין ליורש, ולפיכך דון לו בביטול החוב בלי שיבקש הוא את זאת.

8. רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ט-

ב אין שְׁמִטַת כֶּסֶפִים נוֹהֶגֶת מִן הַתּוֹרָה בְּשִׁבְעִיּוֹת, אֲלֵא בְּזִמְנֵי שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג שְׁשִׁישׁ שָׁם שְׁמִטַת קֶרֶקֶע-- שְׁהָרִי יָשׁוּב הַקֶּרֶקֶע לְבַעֲלָיו בְּלֵא כֶּסֶף; וְדָבָר זֶה, קִבְּלָהּ הוּא: אָמְרוּ חֲכָמִים, בְּזִמְנֵי שֶׁאֵתָה מִשְׁמִיט קֶרֶקֶע--אֵתָה מִשְׁמִיט כֶּסֶפִים בְּכָל מְקוֹם, בֵּין בְּאֶרֶץ בֵּין בְּחוּצָה לְאֶרֶץ; וּבְזִמְנֵי שֶׁאֵין שָׁם שְׁמִטַת קֶרֶקֶע--אֵין אֵתָה מִשְׁמִיט כֶּסֶפִים בְּשִׁבְעִיּוֹת, אִפְלוּ בְּאֶרֶץ.

ג ומדברי סופרים שְׁתֵּהָא שְׁמִטַת כֶּסֶפִים נוֹהֶגֶת בְּזִמְנֵי הַזֶּה בְּכָל מְקוֹם, וְאֵף עַל פִּי שְׁאֵין הַיּוֹבֵל נוֹהֵג--כְּדִי שְׁלֵא תִשְׁתַּכַּח תּוֹרַת הַשְּׁמִטַת כֶּסֶפִים מִיִּשְׂרָאֵל.

הלכה טז - כְּשֶׁרָאָה הַלֵּל הַזֶּה שֶׁנִּמְנָעוּ הָעָם מִלְּהִלוֹת זֶה אֵת זֶה, וְעוֹבְרִין עַל הַפְּתוּב בַּתּוֹרָה "הַשְּׁמֵר לָךְ פֶּן-יִהְיֶה דָבָר . . ." (דברים טו, ט), הַתְּקִין פְּרוֹזְבוֹל, כְּדִי שְׁלֵא יִשְׁמַט הַחֹב עַד שֶׁיִּלּוּ זֶה אֵת זֶה. וְאֵין הַפְּרוֹזְבוֹל מוֹעִיל אֲלֵא בְּשִׁמִּטַת כֶּסֶפִים בְּזִמְנֵי הַזֶּה, שֶׁהִיא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים; אֲבָל שְׁמִטָּה שֶׁל תּוֹרָה, אֵין הַפְּרוֹזְבוֹל מוֹעִיל בָּהּ.

+/השגת הראב"ד/ אבל שמטה של תורה וכו'. א"א זה אינו מחוור דאביי הוא דאמר הכי אבל רבא פליג ואמר הפקר בית דין הפקר והלכך נוהג בכל זמן. +

9. רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק י -

הלכה ח-מִשְׁגָּלָה שִׁבְטֵי רְאוּבוּן וְשִׁבְטֵי גַד וְחֲצִי שִׁבְטֵי מְנַשֶּׁה, בְּטֵלוּ הַיּוֹבֵלוֹת--שְׁנַאֲמַר "וּקְרָאתֶם דְּרוֹר בְּאֶרֶץ, לְכָל-יִשְׂבִּיחָה" (ויקרא כה, י), בְּזִמְנֵי שֶׁפֶל יוֹשְׁבֵיחָה עָלֶיהָ: וְהוּא שְׁלֵא יִהְיוּ מְעַרְבִין שִׁבְטֵי בְּשִׁבְטֵי, אֲלֵא פֶלֶן יוֹשְׁבִים כְּתֻקָּנָן. בְּזִמְנֵי שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג בְּאֶרֶץ, נוֹהֵג בְּחוּצָה לְאֶרֶץ: שְׁנַאֲמַר "יּוֹבֵל הִיא" (ויקרא כה, י); וּקְרָא כה, יא; וּקְרָא כה, יב)--בְּכָל מְקוֹם, בֵּין בְּפְנֵי הַבַּיִת בֵּין שְׁלֵא בְּפְנֵי הַבַּיִת.

הלכה ט ובזמן שהיובל נוהג, נוהג דין עבד עברי, ודין בתי ערי חומה, ודין שדה תרמים, ודין שדה אחרה, ומקבלין גר תושב; ונוהגת שביעית בארץ, והשמיטת כספים בכל מקום--מן התורה. ובזמן שאין היובל נוהג, אין נוהג עבד עברי, ולא בתי ערי חומה, ולא שדה אחרה, ולא שדה תרמים, ואין מקבלין גר תושב; ונוהגת שביעית בארץ מדבריהם, וכן השמיטת כספים בכל מקום מדבריהם כמו שבארנו.

10. רמב"ם הלכות בית הבחירה פרק ו הלכה טז

ולמה אני אומר במקדש וירושלים, שקדשה ראשונה קדשה לעתיד לבוא, ובקדשת שאר ארץ ישראל לענין שביעית ומעשרות וכיוצא בהן, לא קדשה לעתיד לבוא: לפי שקדשת המקדש וירושלים--מפני השכינה, ושכינה אינה בטלה. והרי הוא אומר "והשמותי את-מקדשיכם" (ויקרא כו, לא); ואמרו חכמים, אף על פי ששוממין, בקדשתן הן עומדים. אבל חיוב הארץ בשביעית ובמעשרות, אינו אלא מפני שהיא כפוש רבים; וכיון שנקלטה הארץ מידיהם--בטל הכפוש ונפטרה מן התורה מן המעשרות ומן השביעית, שהרי אינה ארץ ישראל. וכיון שעלה עזרא וקדשה, לא קדשה בכפוש אלא בנקמה שהחזיקו בה; ולפיכך כל מקום שהחזיקו בו עולי בבל, ונתקדש בקדשת עזרא השנייה--הרי הוא מקדש היום, ואף על פי שנקלטה הארץ ממנו, ותיב בשביעית ובמעשרות, על הדרך שבארנו בהלכות תרומה.

11. רמב"ם הלכות תרומות פרק א הלכה כו

התרומה בזמן הנה, ואפלו במקום שהחזיקו עולי בבל, ואפלו בימי עזרא--אינה מן התורה, אלא מדבריהם: שאין לה תרומה שלתורה אלא בארץ ישראל, ובזמן שהיו כל ישראל שם, שנאמר "כי תבאו" (ויקרא כה, ב), ביאת כלכם כשהיו בירשה ראשונה וכמו שהן עתידין לחזור בירשה שלישית; לא כשהיו בירשה שנייה שהיתה בימי עזרא, שהיתה ביאת מקצתן--ולפיכך לא חיבה אותן מן התורה. וכן נראה לי שהיא הדין במעשרות, שאין תיבין בהן בזמן הנה אלא מדבריהם בתרומה. +/השגת הראב"ד/ התרומה בזמן הזה וכו' עד שהן עתידין לחזור בירושה שלישית. א"א לא כיון להלכה יפה דהא קי"ל כרבי יוחנן דאמר ביבמות תרומה בזמן הזה דאורייתא והוא עצמו נראה שכתב בתחלת הספר ואי איתא להא מילתא בחלה הוא דאיתא. +

12. רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ד הלכה כט

(עכו"ם) גוי שקנה קרקע בארץ ישראל, וזרעה בשביעית--פרותיה מתרין: שלא גזרו על הספיחין, אלא מפני עובדי עברה; והגויים אינן מצוין על השביעית, כדי שנגזר עליהם.

בית הבחירה (מאירי) מסכת גיטין דף לו עמוד א

ומפני שראה הלל שהיו נמנעים להלוות שלא היו רוצים להוציא שטרותיהם מתחת ידיהם התקין להם פרוזבל במקום מסירת השטר... מתוך מה שכתבנו שפרוזבל אינו משמט מן התורה אם בלא מסירת שטר לשיטה ראשונה אם אף במסירת שטר לשיטה אחרונה שאלו בה בסוגיא זו היאך תקן הלל להוציא ממון שלא כדין מי איכא מידי דמדאורייתא משמט והלל מצי מתקן דלא לשמט ואף על פי שאמרו במסכת יבמות צ' ב' שבית דין מתנין לעקור דבר מן התורה כגון אליהו בהר הכרמל התם הוראת שעה הוא וכן דמיגדר מילתא שאני כלומר לפרסם שקרום של עובדי ע"ז אבל כאן היאך נעקור מצות שמוט שהיא עקר משום דליקיים השמר לך שהוא טפל שאם אין השמטה אין כאן קיום להשמר לך וגו' ופירשו בה שאף הלל לא תקן אלא בזמן הזה ששמטת כספים אינה נוהגת מן התורה אלא דרבנן אתקנוה לזכר שביעית וחזר הוא ותקן על זו פרוזבל ושמא תאמר ואף בזו אם מן התורה אינו משמט היאך התקינו דתשמט שב ואל תעשה שאני ולמדת שאין דין פרוזבל אלא בזמן הזה אבל בזמן ששמטה נוהגת מן התורה אין פרוזבל מועיל בו וכן פסקוה גדולי המחברים:

13. ספר התרומות שער מה

R. Samuel haSardi was born c. 1190 and was a contemporary of Nachmanides, and also lived in Barcelona. גם ה"ר זרחיה בתשובתו פסק שאינו נוהג עכשיו. וזה טופס דבריו... ע"כ דבריו.

גם הראב"ד ז"ל כתב כי מפני שראה שהביא הרב בהלכותיו ענין פרוזבול והסוגיא כולה, נסתפק אם הוא סבור שנוהגת השמטת כספים בזמן הזה או שמא למי שנוהג **מדת חסידות** הוא שהשמיט. **ונראה לו דהני כלהו מדת חסידות** קא עבדי, והרבה האריך בזה, ע"כ. אך הר"מ ז"ל פסק שנוהגת בזמן הזה דרבנן. ... וכתב הרמב"ן ז"ל בספר הזכות אני רואה דעת רבינו והגאון ז"ל בשביעית שהיא נוהגת עכשו ויש לי ללמד בה זכות. **דבר ברור ומפורש הוא דאין יובל נוהג אלא בזמן שכל יושביה עליה, ואפילו היו עליה אבל היו מעורבבין שבט יהודה בבנימן ושבט בנימן ביהודה אין היובל נוהג**, וכי סליק עזרא לאו כלהו ישראל סליק אלא שבט יהודה ובנימן וכהנים ולוים שגלו לבבל, כמו שמפורש בספר עזרא בכמה מקומות, וכן בדברי הימים, ולא נחלקה לשבטים אלא מעורבים ישבו במקצת כרכים שכבשום עולי בבל. ומזה נלמוד שלא נהג היובל בבית שני. והכי נמי אמרינן בערכין מנו יובלות לקדש שמטין אבל יובלות משגלו שבט ראובן וגד בטלו לגמרי. ולמאן דמתרץ דהתם עשרת השבטים ירמיהו החזירן מנו יובלות עד שגלו ומשבטלה הארץ בחורבן הבית **ודאי בטלו עד הבנין העתידי במהרה בימינו, שהרי עשרת השבטים לא חזרו בימי עזרא**, ומקראות מפורשין הם ואין לי להאריך ...

14. כסף משנה הלכות שמיטה ויובל פרק י: ט-

ומה שכתב חוץ משביעית בארץ וכו'. לא קאי אלא לשמטת כספים דאילו שביעית בארץ אף בזמן הזה הוא מה"ת כמו שכתבתי ברפ"ט:

ר"י קורקוס הלכות שמיטה ויובל פרק ט

ואפשר לכלול זה במה שכתב רבינו פ"ד ונוהגת בין בפני הבית בין שלא בפני הבית וכיון שלא חזר ופירש דבזמן הזה אינה נוהגת אלא מדרבנן כאשר פי' גבי תרומה ומעשרות וגם גבי יובל פרק עשירי א"כ ממילא בכל זמן הוא שוה ואין הפרש בין זמן לזמן וכן דעת בעל העטור שהשביעית בזמן הזה מן התורה אלא שבספרי רבינו כתיבת יד מצאתי בפירוש ששביעית בזמן הזה דרבנן גם בשמיטת קרקע וכאשר אכתוב פרק עשירי בע"ה והוא דעת כל המפרשים זולת בעל העטור שטעמו מפני שפוסק דלא כר' אבל לדעת ר' כ"ע מודו דגם שמיטת קרקע בשביעית בזה"ז היא מדרבנן ומפרשים דשמיטת כספים קרי לשביעית לפי שאינה אלא בשביעית דיובל אין שמיטת כספים נוהגת בו וכל דיני שביעית תלויין ביובל ונכללין בלשון שמיטת כספים. והכריחו כן מדאמרינן בירושלמי סוף מסכת שביעית ופרק השולח וזה דבר השמטה שמוט שני שמיטות הללו שמיטה ויובל בשעה שהיובל נוהג שמטה נוהגת וכו' משמע דשמיטת כספים שהזכירו בתלמוד שלנו לאו דוקא:

15. טור יורה דעה הלכות תרומות ומעשרות סימן שלא

... ובשביעית היא שמיטה ואסור בחרישה ובזריעה ובכל עבודת קרקע ובא"י האידינא מדרבנן.

16. בית יוסף יורה דעה סימן שלא

ובשביעית היא שמיטה ואסור בחרישה ובזריעה ובכל עבודת קרקע בארץ ישראל האידינא מדרבנן. בפרק השולח (גיטין לו:) אמרינן דשביעית משמטת בזמן הזה מדרבנן ומשמע התם דבין שמיטת קרקע בין שמיטת כספים לא נהגי בזמן הזה אלא מדרבנן וגם בירושלמי דההוא פירקא (ה"ג) מייתי מקרא שאין שמיטה נוהגת אלא בזמן שהיובל נוהג כלומר מדאורייתא אינה נוהגת אבל מדרבנן נהגא וכך הם דברי הרמב"ם בהלכות שמיטה פרק ט' (ה"ב - ג) ופרק י' (ה"ט) וכתב סמ"ג (עשין קמז רה:): דהכי קי"ל ולא כתנאי (ספרא בהר פרשתא ב אות ב) דסברי דשביעית נוהגת אף על פי שאין יובל נוהג:

17. רבינו חננאל מסכת מועד קטן דף ב עמוד ב

אלא בשביעית בין למ"ד משקה מים לזרעים חייב משום זורע. ובין למ"ד חייב משום חורש תרווייהו חרישה וזריעה בשביעית אסירי היכי שרו ופירק אביי בשביעית בזמן הזה. ורבי היא דתניא רבי אומר וזה דבר השמטה שמוט כתיב שמיטה וכתוב שמוט בב' שמיטות הכתוב מדבר אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים. בזמן שאתה משמט קרקע כו' והאידינא דאין שמיטה בקרקע שא"י בידי עובדי כוכבים היא. שביעית בזמן הזה דרבנן ובמקום פסידא שרו רבנן.

18. שולחן ערוך חושן משפט הלכות הלואה סימן סז סעיף א

א א {א} אין שמיטת כספים נוהגת מן התורה, אלא ב' א' [בזמן שהיובל נוהג. ג] {ב} ב' ומדברי סופרים שתהא א' שמיטת כספים נוהגת בזמן הזה, ד' בכל מקום. הגה: (רמב"ם פ"ט מה' שמטה שער מ"ה והר"ן בשם י"א) כן הוא הסכמת הפוסקים. ה' אבל י"א דאין שמיטה נוהגת בזמן הזה; א' ונראה שעליהם סמכו במדינות אלו, שאין נוהגים דין שמיטה כלל בזמן הזה, והמנהג היו נוהגים עדין בזמן הרא"ש, כמו שכתוב בתשובה (הטור ס"ה הביאו) {ג} ג' שהיה צווח ככרוכיא לבטל המנהג, ולא אשגחו ביה, ב' וכבר כתבו גם כן האחרונים ז"ל (בד"מ ס"ה הביאו) (א) {ד} <א> ד' טעם למנהג שאין נוהגין שמיטה כמבואר ו' בדברי מהרי"ק שורש צ"ב ומהר"ר איסרלן ז' בת"ה סימן ש"ד ובמהרי"ל, ב ואין לדקדק אחריהם. ג' ובחשבונו שנת השמיטה נפלה מחלוקת, ח {ה} ה' והעיקר ששנת ש"כ ושנת שכ"ז היתה שמיטה, ואם כן יהיה שנת של"ד הבע"ל שמיטה, יהי רצון שיבנה בית המקדש ויחזרו אז למנות שמיטין ויובלות כי יבא של"ה (בראשית מט, יא) לפרט.

19. שולחן ערוך יורה דעה הלכות תרומות ומעשרות סימן שלא סעיף יט

... שנת השמיטה כולה הפקר ואין בה לא תרומה ולא מעשרות כלל. ... וי"א אם עובד כוכבים מכר פירות בשביעית לישראל, ס' וגמר מלאכתו ביד ישראל, (ה) חייבים בתרומה ומעשר, ומפריש מעשר עני כדין עמון ומואב) (ב"י וכן כתב כפתור ופרח).

20. סמ"ע על שולחן ערוך חושן משפט הלכות הלואה סימן סז סעיף א

א א אין שמיטת כספים נוהגת כו'. בפרשת ראה [דברים ט"ו א' - ג'] כתיב מקץ שבע שנים תעשה שמטה. וזה דבר השמטה שמוט כל בעל משה ידו אשר ישה ברעהו לא יגוש את רעהו ואת אחיו כי קרא שמטה לה'. את הנכרי תגש ואשר יהיה לך את אחיך תשמט ירך. וילפינן [גיטין ל"ו ע"א] מדכתיב וזה דבר השמטה שמוט כל בעל משה ידו כו', שבשתי שמיטות הכתוב מדבר, בשמיטת קרקעות והיינו יובל שאינו נוהג בו אלא השמטת קרקעות שהיו חוזרין לבעליהן, ובשמיטת כספים דנשמטה ההלואה מהמלוה, והוקשו להדדי לומר שבזמן שאין שמיטת קרקעות [דהוא היובל] נוהג, דהיינו בזמן שאין כל יושביה בארץ ישראל, וכמו שכתוב ביובל [ויקרא כ"ה י'] וקראתם דרור בארץ לכל יושביה, שמיטת כספים גם כן אינה נוהגת:

ב [ומדברי סופרים שתהא כו'. וטעמם כדי שלא תשתכח תורת שביעית מישראל, אבל חרישה זוריעה לא אסרו בשביעית וביובל כדי שלא תשתכח, שלא היו רוב הציבור יכולין לעמוד בו ליאסר בעבודת קרקע שתי שנים שביעית ויובל, כן כתבו התוס' בפרק השולח [דף ל"ו ע"ב ד"ה ותקון] ע"ש]. דדוקא בזמן שהיה שמיטה ויובל נוהג מן התורה היתה מקויימת בהן הברכה לגדל בשנה שישית לשלש שנים. ולע"ד היה נראה טעם אחר, והוא, דכיון דקדושתן תלויה בארץ ולא שייכא בחו"ל, וכיון דלא שייכא לעשות בהו דבר בחו"ל, גם בא"י לא תיקנוהו, משא"כ שמיטת כספים שהיא חובת הגוף, וק"ל. ועיין בפירוש רש"י שם ע"א [ד"ה אי אתה], וגם עיין בפרישה מה שכתבתי כאן [סעיף ג']:

21. ביאור הגר"א חושן משפט סימן סז -

[ד] בכ"מ. דהשמטת כספים אין חילוק בין א"י לח"ל כמ"ש בקדושין ל"ח ב' וה"ה בזה"ז כמ"ש בירושלמי פ' בתרא דשביעית הל' ג' ע"ש וכן בהרבה מקומות בגמ' גטין לז' ב' אבא בר מרתא כו' כי אתא לקמיה דרב כו' ושם ע"א רב אשי מקני כו' ובכמה מקומות:

(ליקוט) ירושלמי. א"ר הונא קשייתא קומי ר' יעקב בר אחא כמ"ד מעשרות מד"ת והלל מתקין על ד"ת א"ר יוסי וכי משעה שגלו לבבל לא נפטרו מן המצות התלויות בארץ ופרי' והשמטת כספים נוהג בין בארץ בין בח"ל ד"ת חזר ר' יוסי ואמר וזה דבר השמטה שמוט בשעה שהשמיטה נוהגת ד"ת השמטת כספים נוהגת בין בארץ בין בח"ל ד"ת ובשעה שהשמטה נוהגת מדבריהם השמטת כספים נוהגת בין בארץ בין בח"ל מדבריהם תמן אמרין אפי' כמ"ד מעשרות ד"ת מודה בשמיטה

שהיא מדבריהם דתני וזה דבר השמטה שמוט ר' אומר שני שמיטין הללו שמיטה ויובל בשעה שהיובל נהג שמיטה נוהג ד"ת פסקו יובלות שמיטה נוהגת מדבריהן כו' (ע"כ):

[ה] אבל י"א. הוא הרז"ה שכ' דוקא בזמן שהיובל נוהג מדרבנן שיובל ושמיטה קשר שאין נפרד הוא והיו נוהגין יובל עד שבטלו ב"ד וכ' דשמטה צריך ג"כ קדוש ב"ד והוא בכלל מ"ש שנים אתה מקדש ועתוס' דערכין י"ג א' ד"ה הנך כו' וע"ש בסה"ת שמ"ה והרמב"ן דחה דבריו וס"ל דאפי' מדאורייתא נוהג כרבנן וכפרש"י דרבא פליג על אביי בהא וע"ש:

22. ביאור הגר"א יורה דעה סימן שלא ס"ק ו

(ליקוט) בזה"ז כו'. בסה"ת... הנח לתרומה בזה"ז דרבנן ול"ק קסבר תרומה כו' משמע דהכי הלכתא וכן ר' יוחנן אליבא דרבנן וכ"ש דקדושת יהושע בטלה שהרי ר' התיר בית שאן וכמש"ש וכתב ומ"מ קדושת הבית וירושלים לא בטלה קדושה ראשונה כמ"ש בסוף זבחים וספ"ק דמגילה וכן ס"ל לר' יוחנן בזבחים ק"ז... ומהנ"ל מוכח שהוא מדרבנן וא"כ דברי רמב"ם מוכרחים ועוד כתב דבזה"ז יש קנין לעובד כוכבים בא"י כיון שהוא מדרבנן וכמו שכתבתי שם (לקמן בס"ק כ"ח) וכן בשביעית בזה"ז וכתב ובזה מתורץ קושית תוס' דסנהדרין כ"ו א' ד"ה אגיסטון כו' ומש"ש פוקו כו' משום ארנונא היינו אפי' בקרקע ישראל (ע"כ):

23. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף כד עמוד ב

משנה - ואלו הן הפסולין, המשחק בקבא, ... וסותרי שביעית. אמר רבי שמעון, בתחלה היו קורין אותן אוספי שביעית. משרבו האנסין, חזרו לקרותן סותרי שביעית. אמר רבי יהודה, אימתי, בזמן שאין להם אמונות אלא היא, אבל יש להן אמונות שלא היא, פשרין:

24. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף כו עמוד א

ומאי נינהו - ארנונא. כדמכריז רבי ינאי: פוקו וזרעו בשביעית, משום ארנונא. חזרו לומר: אוספין - כשרין, סוחרין - פסולין.

25. רש"י מסכת סנהדרין דף כו עמוד א

ואזלי עניים אספי להו - בשביל המעות, והווי להו סוחרי שביעית, ורחמנא אמר לאכלה ולא לסחורה (עבודה זרה סב, א), והכי משמע מתניתין: בתחלה לאלו הפסולין עכשיו משום סוחר שביעית, היו קורין אותן אוספי שביעית - וכשרין, משרבו האנסין חזרו לקרות את האוספין סוחרין - ופסולין. ארנונא - מס שגובה המלך מן התבואות כך וכך כורין מן השדה לשנה. פוקו זרעו בשביעית - שביעית בזמן הזה דרבנן, דבטלה קדושת הארץ.

26. ויקרא פרק כה פסוק ו

והיתה שפת הארץ לכם לאכלה לך ולעבדך ולאמתך ולשכירך ולתושבך הגרים עמך:

27. שמות פרק כג פסוק יא

והשביעית תשמטנה ונטשתה ואכלו אביני עמך ויתרם תאכל חית השדה פותעשה לכרמך לזיתך:

28. שו"ת יביע אומר חלק י - יורה דעה הערות סימן לז

והגאון רבי יוסף ענגיל באוצרות יוסף (עמוד צב) כתב, שאין כאן חזרה ברורה בדעת הראב"ד כלל, שיש לומר דמה שכתב (בחידושו לעבודה זרה ט א) שאף לרבי שביעית נוהגת על כל פנים מדרבנן, זהו לענין שמיטת כספים, שתיקנו כן שלא תשתכח תורת שביעית לגמרי, אבל שמיטת קרקע שהדבר נוגע לחיי נפש, פרנסה של שנה שלמה, יש לומר שלא תקנו וכו'. ע"ש.

וכן כתב הגאון רבי אברהם יצחק הכהן קוק בשבת הארץ (במבוא עמוד כג), כי לולא דברי הרמב"ן, מסתברא טפי לומר שמשנה אחרונה של הראב"ד היא, שאין השמיטה נוהגת אלא ממדת חסידות,